Inhoud

1 **KOPP/KVO-kinderen** 1
1.1 **Indrukwekkende cijfers over KOPP/KVO-kinderen in Nederland** 2
1.2 **Waarom KOPP/KVO-kinderen vaak uit beeld blijven** 3
1.2.1 Kinderen van zorgmijders 4
1.3 **Waarom onze hulp noodzakelijk is** 4
1.3.1 Nog veel onbekend 5

2 **Integrale hulpverlening door gezinspolikliniek en gezinspsychiatrie** 7
2.1 **Gezinspolikliniek** 8
2.2 **Het vak gezinspsychiatrie** 9

3 **KOPP/KVO-gezinnen en hulpverlening** 11
3.1 **Incident, chronisch, diagnose, symptoom: belang voor ouder en kind** 13
3.2 **De weg naar praktische hulpverlening op maat** 15
3.3 **Botsende en verstrengelde belangen en veelzijdige partijdigheid** 16
3.4 **Doelen van hulpverlening aan KOPP/KVO-gezinnen** 18
3.5 **Aard van hulpverleningscontacten** 19
3.6 **Uiteenlopende kenmerken van KOPP/KVO-kinderen en hun ouders** 19
3.7 **Kenmerken van hulpverlening aan KOPP/KVO-gezinnen** 20

4 **Psychiatrische symptomen en verslavingssymptomen** 21
4.1 **Psychiatrische symptomen en belang hiervan voor de praktijk** 22
4.2 **Verslavingssymptomen en belang hiervan voor de praktijk** 24
4.2.1 Gedragskenmerken van ouder met verslaving 24
4.2.2 Aantal kinderen met ouder met verslaving 25
4.2.3 Aantal kinderen van ouder met alcoholprobleem 25
4.2.4 Opgroeien bij ouder met alcoholprobleem 26
4.2.5 Foetaal alcoholsyndroom 28

5 **Invloed van psychiatrie en verslaving** 29
5.1 **Wat doen psychiatrische en/of verslavingsproblemen met een mens?** 30
5.2 **Psychiatrische en/of verslavingsproblemen bij ouder en gezinsfunctioneren** 30
5.3 **Wat doen psychiatrische en/of verslavingsproblemen van ouder met het kind?** 31
5.4 **Wat ervaren KOPP/KVO-kinderen zelf als vervelend en belastend?** 32
5.5 **Copingstijl en rollen die kind kan aannemen in gezin** 34

6 **Goed-genoeg ouderschap, opvoedingsstijl en ouderrol** 37
6.1 **Goed-genoeg ouderschap** 38
6.1.1 Drie pijlers van goed-genoeg ouderschap 39
6.1.2 Praktijk van drie pijlers voor goed-genoeg ouderschap 41
6.2 **Goed-genoeg opvoeden en verschillende opvoedingsstijlen** 42
6.3 **Ouderrol** 43
6.3.1 Ouder met relatief gezonde ouderrol 44
6.3.2 Ouder met licht tot matig aangedane ouderrol 44
6.3.3 Ouder met ernstig aangedane ouderrol 45

7 **Persoonlijkheidsproblematiek bij ouder** 47
7.1 **Niet-goed-genoeg ouderschap en persoonlijkheidskenmerken van ouder** 48
7.2 **Hulpverlening aan ouders met persoonlijkheidsproblematiek** 50

8 **Opvoedingssituaties** 51
8.1 **Algemene opmerkingen** 52
8.2 **Woon/opvoedingssituatie bij twee ouders** 53
8.2.1 Zieke ouder is verzorgende ouder, gezonde partner is kostwinner 53
8.2.2 Gezonde ouder is verzorgende ouder, zieke ouder is kostwinner 54
8.2.3 Beide ouders zijn ziek, niemand kan zorg dragen voor gezinsinkomen 54
8.3 **Woon-opvoedingssituatie bij één ouder** 54
8.3.1 Zieke ouder vervult ouderrol en gezonde ouder ontbreekt of verblijft elders 54
8.3.2 Gezonde ouder vervult ouderrol en zieke ouder verblijft elders 55

9 **Risico's voor het kind** 57
9.1 **Algemene opmerkingen** 58
9.2 **Welke risico's loopt KOPP/KVO-kind?** 58
9.3 **Kindermishandeling (emotioneel, lichamelijk en seksueel): enige cijfers** 59
9.4 **Kindermishandeling in de praktijk** 61
9.4.1 Verbale en non-verbale mishandeling 61
9.4.2 Lichamelijke mishandeling 62
9.4.3 Seksueel misbruik 63

10 **Emotionele kindermishandeling** 65
10.1 **Emotionele kindermishandeling nader besproken** 66
10.2 **Invloed emotionele mishandeling op het kind** 67
10.3 **Karakteristieken van emotioneel mishandeld kind** 67
10.4 **Wat kan hulpverlener doen?** 68

11 **Competent kind en niet-competent kind** 69
11.1 **Competent en niet-competent: een glijdende schaal** 70
11.2 **Factoren bepalend voor mate van competentie** 71

12 **Risicofactoren** 73
12.1 **Brede kader van riscofactoren** 74
12.2 **Specifieke risicofactoren bij kind** 74
12.3 **Specifieke risicofactoren bij ouder(s)** 75
12.4 **Specifieke risicofactoren in interactie ouder-kind** 75
12.5 **Specifieke risicofactoren bij gezin** 76
12.6 **Specifieke risicofactoren samenhangend met sociale omgeving** 76
12.7 **Specifieke risicofactoren op onderwijsniveau en arbeidsmarktpositie** 77
12.8 **Specifieke risicofactoren op maatschappelijk niveau** 77

13 **Beschermende factoren** 79
13.1 **Brede kader van beschermende factoren** 81
13.2 **Algemeen beschermende factoren** 81
13.3 **Specifieke beschermende factoren bij kind** 82
13.4 **Specifieke beschermende factoren bij ouder(s)** 82

13.5 **Specifieke beschermende factoren in interactie ouder-kind** ... 83
13.6 **Specifieke beschermende factoren bij gezin** ... 83
13.7 **Specifieke beschermende factoren samenhangend met sociale omgeving** ... 84
13.8 **Specifieke beschermende factoren op onderwijsniveau en arbeidsmarktpositie** ... 84
13.9 **Specifieke beschermende factoren op maatschappelijk niveau** ... 84

14 **Hechting en verstoorde sociale bindingen** ... 85
14.1 **Veilig en onveilig gehecht** ... 86
14.2 **Verstoorde sociale bindingen bij kind** ... 86

15 **Kindsignalen in verschillende levensfasen** ... 89
15.1 **Algemene opmerkingen** ... 90
15.2 **Mogelijke algemene signalen bij nog ongeboren kind** ... 90
15.3 **Algemene signalen bij baby van 0–1 jaar** ... 90
15.4 **Algemene signalen van peuter van 1 tot 3–4 jaar** ... 91
15.5 **Algemene signalen van kleuter van 4–6 jaar** ... 92
15.6 **Algemene signalen van basisschoolkind van 6–12 jaar** ... 92
15.7 **Algemene signalen van puber van 12–18 jaar** ... 93
15.8 **Algemene signalen van (jong)volwassene van 18 jaar en ouder** ... 95

16 **Ouder met een depressie** ... 97
16.1 **Invloed van depressie bij ouder op kind** ... 98
16.2 **Kenmerken van depressie bij ouder** ... 99
16.3 **Kindsignalen bij ouder met depressie** ... 100
16.3.1 Baby van 0–1 jaar ... 100
16.3.2 Peuter van 1 tot 3–4 jaar ... 101
16.3.3 Kleuter van 4–6 jaar ... 102
16.3.4 Basisschoolkind van 6–12 jaar ... 103
16.3.5 Puber van 12–18 jaar ... 104
16.3.6 (Jong)volwassene van 18 jaar en ouder ... 104

17 **Ouder met bipolaire stoornis (voorheen manisch-depressief)** ... 107
17.1 **Bipolaire stoornis nader bekeken** ... 108
17.2 **Symptomen van bipolaire stoornis (depressie en manie)** ... 109
17.3 **Manische ouder** ... 109
17.4 **Ver van Daan** ... 110

18 **Ouder met psychose** ... 111
18.1 **Wat doet een psychose met ouder en kind?** ... 112
18.2 **Symptomen van psychose** ... 112
18.3 **Kraambedpsychose of postpartumpsychose** ... 113

19 **Ouder met schizofrenie** ... 115
19.1 **Algemene opmerkingen psychose en schizofrenie** ... 116
19.2 **Risico's voor kind van ouder met schizofrenie** ... 116
19.3 **Symptomen van schizofrenie** ... 117
19.4 **Kindsignalen bij ouder met schizofrenie** ... 118

19.4.1 Tijdens de zwangerschap ... 118
19.4.2 Baby van 0–1 jaar ... 119
19.4.3 Peuter van 1 tot 3–4 jaar ... 120
19.4.4 Kleuter van 4–6 jaar ... 122
19.4.5 Basisschoolkind van 6–12 jaar ... 122
19.4.6 Puber van 12–18 jaar ... 123
19.4.7 (Jong)volwassene van 18 jaar en ouder ... 124

20 **Ouder met borderline** ... 125
20.1 **Borderline nader bekeken** ... 126
20.2 **Gedrag van ouder met borderline** ... 126

21 **Ouder met angststoornis, smetvrees, dwanghandelingen, autisme of ADHD** ... 129
21.1 **Ouder met angststoornis en kind** ... 130
21.2 **Ouder met smetvrees en dwanghandelingen** ... 130
21.2.1 Symptomen in het dagelijks leven ... 130
21.2.2 Kind van ouder met smetvrees en dwanghandelingen ... 131
21.3 **Ouder met stoornis in autistisch spectrum en kind** ... 131
21.4 **Ouder met ADHD en kind** ... 132

22 **Verslaafde ouder en middelen gebruikend kind/verslaafd kind** ... 133
22.1 **Casuïstiek** ... 134
22.2 **Opbouwen van werkrelatie** ... 136
22.3 **Subgroepen bij middelen gebruikend/verslaafd kind** ... 136
22.4 **Behandeling van middelen gebruikend/verslaafd KOPP/KVO-kind** ... 138
22.5 **Aanbevelingen** ... 139

23 **Crisisbeoordeling in de thuissituatie** ... 141
23.1 **Crisis in de thuissituatie: wat te doen** ... 142

24 **Opname van ouder in kliniek** ... 143
24.1 **Invloed van opname ouder op kind** ... 144
24.2 **Wat kan een opnameafdeling doen voor kinderen?** ... 146
24.3 **Praktische werkafspraken rondom opgenomen ouder en het kind** ... 147
24.4 **Suggesties kindspecifieke informatie rond opname** ... 148

25 **(Poging tot) zelfdoding van ouder** ... 151
25.1 **Beleving van kinderen bij (poging tot) zelfdoding van hun ouder** ... 152
25.2 **Hulpverlening aan kinderen van ouders met (poging tot) zelfdoding** ... 153
25.3 **Schrijnend** ... 154

26 **Het dilemma: vrijwillige of gedwongen hulpverlening** ... 155
26.1 **Zeven praktijkvoorbeelden met de vraag: wel of niet ingrijpen** ... 156
26.2 **Enkele overwegingen bij de dilemma's** ... 157

27 **Gesprekken met ouders** ... 159
27.1 **Algemene uitgangspunten/opmerkingen bij de gespreksvoering** ... 161
27.2 **Aandachtspunten in het gesprek met ouder** ... 163
27.3 **Oplossingsgerichte gespreksvoering met zieke ouder** ... 164
27.4 **Drempels bij ouder om te praten over kind** ... 164
27.5 **De aanpak van mogelijke drempels bij ouder** ... 165
27.6 **Mogelijke (openings)zinnen in het gesprek met de ouder** ... 165
27.7 **Adequate adviezen van de hulpverlener** ... 167
27.8 **Voorbeelden van gesprek met ouder over baby** ... 168
27.9 **Voorbeelden van gesprek met ouder over peuter** ... 169
27.10 **Voorbeelden van gesprek met ouder over kind in basisschoolleeftijd** ... 169
27.11 **Voorbeelden van gesprek met ouder over kind van 12-18 jaar** ... 169
27.12 **Drempels voor hulpverlener bij gesprek met ouder** ... 170
27.13 **Aanpak van drempels bij de hulpverlener** ... 170
27.14 **Oefenvragen om zelf over na te denken** ... 171

28 **Gesprekken met minderjarig KOPP/KVO-kind** ... 173
28.1 **Algemene uitgangspunten** ... 174
28.2 **Algemene aandachtspunten met betrekking tot kind** ... 176
28.3 **Belangrijke aandachtspunten in het gesprek** ... 176
28.4 **Voorbeelden van openingszinnen in gesprek met kind** ... 179
28.5 **Praten en spelen** ... 181

29 **Gesprekken met volwassen KOPP/KVO-kind** ... 183
29.1 **Algemene uitgangspunten** ... 184

30 **Basiszorgcoördinatie kwetsbare kinderen (Bkk)** ... 187
30.1 **Wat is basiszorgcoördinatie voor kwetsbare kinderen?** ... 188
30.2 **Werkwijze Bkk** ... 188

31 **Het KOPP/KVO-hulpverleningsaanbod** ... 191
31.1 **Aanbod van hulpverleningsvormen aan KOPP/KVO-gezinnen** ... 192
31.1.1 Hulp gericht op ouder ... 192
31.1.2 Interventies gericht op ouder met verslavingsproblematiek ... 193
31.1.3 Hulp gericht op KOPP/KVO-gezin ... 193
31.1.4 Hulp gericht op KOPP/KVO-kind/jongere ... 194
31.1.5 Hulp gericht op reeds volwassen KOPP/KVO-kind ... 196

32 **KOPP/KVO-aandachtsfunctionaris en de familievertrouwenspersoon** ... 199
32.1 **KOPP/KVO-aandachtsfunctionaris** ... 200
32.2 **Familievertrouwenspersoon** ... 200

33 **Geoliede organisatie KOPP/KVO** ... 203
33.1 **KOPP/KVO in een geoliede organisatie** ... 204

34 **Oefencasussen** 207

35 **Slotopmerkingen** 211

Bijlagen

Bijlage Screeningslijst KOPP/KVO in te vullen door de hulpverlener 215

Literatuur 221

Register 229

http://www.springer.com/978-90-368-0934-4

Integrale hulpverlening aan ouders met psychiatrische en/of verslavingsproblemen en hun kinderen
Een praktisch handboek voor de hulpverlener
Wenselaar, L.
2015, XIII, 231 p. 14 illus., Softcover
ISBN: 978-90-368-0934-4